

СТРУКТУРА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

На основі аналізу теорії адміністративно-правової охорони права власності, міжнародно-правових джерел, вітчизняного законодавства, вчень про природу і структуру інтелектуальної власності, сформульована структура адміністративно-правової охорони інтелектуальної власності в Україні.

Ключові слова: інтелектуальна власність, адміністративно-правова охорона, адміністративна відповідальність.

На основе теории административно-правовой охраны права собственности, международно-правовых источников, отечественного законодательства и учения о природе и структуре интеллектуальной собственности, сформулирована структура административно-правовой охраны интеллектуальной собственности в Украине.

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, административно-правовая охрана, административная ответственность.

In the article the structure of the administrative-legal guard of the intellectual property in Ukraine is concluded on the theory of the administrative-legal guard of the right of property, international-legal sources of international law, native legislation and the scientists' thought upon the nature and structure of the intellectual property.

Key words: intellectual property, administrative legal guard, administrative responsibility.

Одним із важливих напрямів адміністративно-правової охорони, яка переживає в сучасних умовах період динамічного теоретичного і практичного становлення, є охорона інтелектуальної власності, позаяк інтелектуальні діяльність у XXI ст. стає одним із найбільш важливих напрямів соціально корисної діяльності¹.

Розробкою проблем структури адміністративно-правової охорони інтелектуальної власності в Україні займалися вчені В.Д. Базидевич, В.В. Галунько, С.Г. Гордієнко, П.П. Крайне, А.П. Сергеев, П.М. Цибульов та ін. Поряд з цим як теорія адміністративного права, так і в правозастосовча діяльність суб'єктів публічної адміністрації у зазначеній сфері потребує подальших пошуків з метою забезпечення ефективної охорони суб'єктів права інтелектуальної власності засобами адміністративного права.

Функція охорони права власності суб'єктів інтелектуальної власності базується на нормах Конституції України, відповідно до ст. 41 якої кожен має право

© ЮРКОВА Євгенія Валеріївна – магістр права, викладач кафедри загальноправових дисциплін Херсонського юридичного інституту Харківського національного університету в внутрішніх справах

володіти, користуватись та розпоряджатись результатами своєї інтелектуальної та творчої діяльності. При цьому відзначимо тезу С. Г. Гордієнка: історично об'єкти інтелектуальної власності майже ніколи не були частиною цивільних кодексів більшості європейських країн. А в сучасному зарубіжному законодавстві перевага в цій сфері надається спеціалізованому законодавству². В сучасних умовах юридична охорона інтелектуальної власності має комплексний характер, в якому поєднано норми цивільного, адміністративного, господарського та інших галузей права при практичному домінуванні норм цивільного права. Адже загальні положення інституту інтелектуальної власності законодавчо прописані саме в ЦК України, відповідно до якого право інтелектуальної власності – це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності.

Незважаючи на те, що об'єкти права інтелектуальної власності мають свої специфічні ознаки і характеристики, різноманітні за своїм призначенням, засобами та методами правової охорони, їх об'єднують спільні сутнісні ознаки. Усі об'єкти права інтелектуальної власності: є результатами або проявами творчої розумової праці людей; є нематеріальними; становлять нові, оригінальні ідеї, знання, інформацію; виражаються в об'єктивній формі, доступній для людського сприйняття; мають вартісну оцінку, як і інші результати людської праці; розміщуються на матеріальних носіях, які можуть тиражуватись і одночасно використовуватись багатьма особами; захищаються законом (авторським та суміжними правами, патентним правом)³.

Відповідно до Конвенції про застосування Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) інтелектуальна власність включає право, що стосується: літературних, художніх і наукових творів; виконавської діяльності артистів, звукозаписи, радіо- і телевізійних передач; винаходів у всіх галузях людської діяльності, наукові відкриття; промислових зразків; товарних знаків, знаків обслуговування, фірмених найменувань і комерційних позначень; захисту від недобросовісної конкуренції, а також усіх інших прав, що відносяться до інтелектуальної діяльності в промисловій, науковій, літературній і художній галузях⁴.

У свою чергу, згідно з Угодою про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (TRIPS), підписаною в рамках ГАТТ у 1993 р., до інтелектуальної власності належать: авторське право і суміжні права; товарні знаки; географічні позначення; промислові зразки; патенти; топології (топографії) інтегральних мікросхем; охорона закритої інформації; здійснення контролю за антикорупційною практикою в договірних ліцензіях⁵.

Таким чином, у міжнародних нормативно-правових актах не існує єдиного підходу до структури інтелектуальної власності.

Ще більше розмаїття щодо зазначеного феномена бачимо у науковій літературі із зазначеної проблематики⁶. При цьому, влучною є кваліфікація, здійснена В.Д. Базилевичем: усі види інтелектуальної власності поділено на чотири великі групи: по-перше, авторські і суміжні права: літературні, наукові, художні твори; комп'ютерні програми; бази даних; виконавська діяльність, фонограми та відеограми; передачі теле- і радіомовлення; по-друге, право промислової власності: винаходи (нові рішення конкретних технічних проблем); промислові зразки (нові оригінальні художньо-конструкторські рішення виробу, що визначають його дизайн, естетичний вигляд, зовнішнє оформлення тощо); корисні моделі (нові, оригінальні конструкторські рішення певних пристроїв: пристрої, пристосування

тощо); раціоналізаторські пропозиції (нові користі технічні рішення щодо вдосконалення техніки, що використовується, продукції, яка виробляється, способів управління, контролю тощо); по-третє, засоби індивідуалізації учасників цивільного обігу та продукції, що ними виробляється: товарні знаки (умовне символічне позначення товарів), знаки обслуговування (умовне символічне позначення послуг, що надаються), фірмові найменування (назви, терміни, найменування); географічні зазначення (вказівки на походження товарів, послуг або найменування місця їх походження); по-четверте, нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності: нові сороти рослин, породи тварин; компоновання інтегральних мікросхем; комерційні таємниці⁷.

Таким чином, в юридичній літературі та джерелах права не вироблено єдиного підходу до структури інтелектуальної власності. Усе це вимагає для потреб її адміністративно-правової охорони запропонувати класифікацію, яка найповніше б забезпечила права суб'єктів інтелектуальної власності засобами адміністративного права. Для цього необхідно більш детально розглянути межі адміністративно-правової охорони інтелектуальної власності, яка характеризуються наступними основними рисами: 1) є складовою комплексного міжгалузевого інституту охорони суб'єктів інтелектуальної власності; 2) суб'єкти публічної адміністрації здійснюють адміністративно-правову охорону інтелектуальної власності трьома основними способами: а) шляхом здійснення державної реєстрації об'єктів інтелектуальної власності та видання на них охоронних документів; б) застосуванням до порушників режиму інтелектуальної власності засобів адміністративного примусу; в) у процесі адміністративного провадження за скаргами та заявами суб'єктів інтелектуальної власності; 3) основними суб'єктами публічного управління, які здійснюють адміністративно-правову охорону суб'єктів інтелектуальної власності, є посадові особи і органи Державного департаменту інтелектуальної власності та МВС України; 4) провідне місце в системі адміністративно-правової охорони інтелектуальної власності щодо попередження протиправних посягань займає державна реєстрація об'єктів промислової власності та видання на них охоронних документів (патенту, свідоцтва), яку здійснює патентне відомство; 5) адміністративно-правовий захист права інтелектуальної власності здійснюється посадовими особами ОВС України, державними інспекторами з питань інтелектуальної власності та деякими іншими суб'єктами публічного управління шляхом застосування до порушників режиму інтелектуальної власності засобів адміністративного примусу (складання на порушників, які допускають незаконне використання охоронюваних творів і об'єктів, протоколів про адміністративні правопорушення за ст.ст. 51-2, 164-6, 164-7, 164-9, 164-13 КУпАП); 6) різновидом охорони права інтелектуальної власності є протидія Антимонопольного комітету України та ОВС України діянням, які визначені законодавством як недобросовісна конкуренція⁸.

Таким чином, для потреб адміністративно-правової охорони найбільш прийнятною є класифікація інтелектуальної власності за критерієм форми її охорони: до першої групи доцільно віднести ті види інтелектуальної власності охорона якої здійснюється за допомогою видачі на неї охоронних документів (адміністративно-правова охорона); до другої – інтелектуальну власність, яка підпадає під публічну охорону шляхом притягнення фізичних осіб, які допустили порушення режиму такої власності до адміністративної відповідальності (адміністративно-правовий захист). Виходячи із зазначеного, природною буде подальша градація всередині кожної із груп.

Суть охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності полягає в тому, що автор (розроблювач) об'єкта інтелектуальної власності або інша визнана законом особа одержує від держави виключні права на створений об'єкт інтелектуальної власності на визначений період часу. Ці права регламентуються охоронним документом, що видається власнику об'єкта інтелектуальної власності⁹.

Адміністративно-правова охорона права інтелектуальної власності відноситься до спеціальної юрисдикційної форми охорони, яка здійснюється ДДІВ, який утворений відповідно до Постанови КМ України від 4 квітня 2000 р. № 601 як урядовий орган державного управління. Основними його завданнями є: забезпечення реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності; прогнозування і визначення перспектив і пріоритетних напрямків розвитку у сфері інтелектуальної власності; організаційне забезпечення охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності¹⁰.

ДДІВ здійснюється державна реєстрація патентів України на: 1) винаходи; 2) корисні моделі; 3) промислові зразки; 4) топографії інтегральних мікросхем; 5) на знаки товарів та послуг; 6) назви місць походження товарів і прав на використання реєстрованих кваліфікованих зазначень походжень товарів; 7) деклараційні патенти на секретні винаходи¹¹.

Таким чином_ до адміністративно-правової структури охорони інтелектуальної власності в Україні належать: винаходи; корисні моделі; промислові зразки; топографії інтегральних мікросхем; знаки товарів та послуг; назви місць походження товарів і права на використання реєстрованих кваліфікованих зазначень походжень товарів; деклараційні патенти на секретні винаходи.

Що стосується адміністративно-правового захисту режиму інтелектуальної власності то серед джерел публічного права він широко представлений у КУпАП. Зокрема, законодавець визнав суспільно шкідливими та встановив адміністративну відповідальність за такі проступки: ст. 51-2 КУпАП «Порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності», ст. 164-3 «Недобросовісна конкуренція», ст. 164-6. «Демонстрування і розповсюдження фільмів без державного посвідчення на право розповсюдження і демонстрування фільмів», ст. 164-7 «Порушення умов розповсюдження і демонстрування фільмів, передбачених державним посвідченням на право розповсюдження і демонстрування фільмів», ст. 164-9 «Незаконне розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних», ст. 164-13 «Порушення законодавства, що регулює виробництво, експорт, імпорт дисків для лазерних систем зчитування, експорт, імпорт обладнання чи сировини для їх виробництва»¹².

Посадові особи ДДІВ, ОВС України, Антимонопольний комітет України, деякі інші суб'єкти публічного управління здійснюють адміністративно-правовий захист інтелектуальної власності шляхом складання на порушників режиму інтелектуальної власності адміністративних протоколів за вищезазначеними статтями КУпАП.

При цьому відповідно до Цивільного кодексу України, законів України від: 21 квітня 1993 р. № 3116-ХІІ «Про охорону прав на сорти рослин», 15 грудня 1993 р. № 3687-ХІІ «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», 15 грудня 1993 р. № 3688-ХІІ «Про охорону прав на промислові зразки», 15 грудня 1993 р. № 3689-ХІІ «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», 23 грудня 1993 р. № 3792-ХІІ «Про авторське право і суміжні права», 31 травня 1995 р. № 189-ВР «Про приєднання України до Бернської конференції про охорону літературних і

художніх творів (Паризького акта від 24 липня 1971 року, зміненого 2 жовтня 1979 року)», 5 жовтня 1997 р. № 621-ВР «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем», 16 червня 1999 р. № 752-ХІV «Про охорону прав на зазначення походження товарів», 23 березня 2000 р. № 1587-ІІІ «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних» та ін., до об'єктів права інтелектуальної власності віднесено авторські права на твори у галузі науки, літератури, мистецтва: літературні письмові твори; виступи, лекції, промови, проповіді та інші усні твори; комп'ютерні програми; бази даних; музичні твори; 6) інші мистецькі твори; аудіовізуальні твори; твори образотворчого мистецтва; 9) твори архітектури; фотографічні твори; твори житкового мистецтва; 12) ілюстрації, карти, плани креслення; сценічні обробки творів; 14) похідні твори; 15) збірники творів, обробок фольклору, енциклопедії; 16) тести перекладів та ін.¹³

Таким чином, до структури об'єктів адміністративно-правового захисту інтелектуальної власності відносить широко коло авторських творів, визначених законодавством України.

Отже, робимо такі висновки:

1) Одним із важливих напрямів адміністративно-правової охорони, що переживає в сучасних умовах період динамічного теоретичного і практичного становлення, є охорона інтелектуальної власності;

2) для потреб адміністративно-правової охорони інтелектуальної власності найбільш прийнятною є її класифікація на два великих види, за критерієм форми охорони: а) інтелектуальну власність охорона якої здійснюється за допомогою державних охоронних документів; б) інтелектуальну власність, яка підпадає під публічну охорону шляхом притягнення фізичних осіб, які допустили порушення режиму такої власності до адміністративної відповідальності;

3) до структури адміністративно-правової охорони інтелектуальної власності в Україні віднесено: винаходи; корисні моделі; промислові зразки; топографії інтегральних мікросхем; на знаки товарів та послуг; назв місць походження товарів і прав на використання реєстрованих кваліфікованих значень походжень товарів; деклараційних і деклараційних патентів на секретні винаходи;

4) до структури об'єктів адміністративно-правового захисту інтелектуальної власності віднесено широко коло авторських прав визначених законодавством України.

Таким чином, структура адміністративно-правової охорони інтелектуальної власності визначається комплексом немайнових об'єктів творчої діяльності, що охороняються за допомогою патентів та засобів адміністративного примусу.

1. *Галуцько В.В.* Адміністративно-правова охорона права власності в Україні»: Дис. ... доктора юрид. наук. – Х., 2003. – С. 275. 2. *Гордієнко С. Г.* Пізнання сфери захисту інтелектуальної власності в Україні : методологічні проблеми: Монографія. – К., 2008. – С. 121. 3. *Базидевич В.Д.* Інтелектуальна власність: Підручник. – К., 2006. – С. 134. 4. *Конвенция учреждающая Всемирную организацию интеллектуальной собственности: Подписанная в Стокгольме 14 июля 1967 года и измененная 2 октября 1979 года.* 5. *Базилевич В.Д.* Цит. праця. – С. 129. 6. *Крайнев П.П.* Інтелектуальна економіка: управління промисловою власністю. – К., 2004. – 448 с., *Мэгс П.* Інтелектуальна собственность: Пособие для специалистов; [пер. с англ. Л.А. Нежинской]. – М., 2000. – 396 с. 7. *Базилевич В.Д.* Цит. праця. – С. 131–133. 8. *Юркова Є.В.* Межі адміністративно-правової охорони права власності інтелектуальної власності в Україні // Форум право. –

2007. – № 3. – С. 710–713 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/ejournals/FP/2009/09gvs.pdf>. **9.** Цибульов П.М. Основи інтелектуальної власності: Охорона права на об'єкти інтелектуальної власності. Захист прав інтелектуальної власності / П. М. Цибульов: [Електронний ресурс] // 8 грудня 2009. – Режим доступу: <http://www.referatik.com.ua>. – Назва з екрану. **10.** Постанова Кабінету Міністрів України від 20 червня 2000 р. № 977 «Про затвердження Положення про Державний департамент інтелектуальної власності»: за станом на 1 січня 2009 р // Офіційний вісник України. – 2000. – № 25. – С. 140. – Ст. 1060. **11.** Положення про державні реєстри: [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Державного департаменту інтелектуальної власності. – 8 грудня 2009. – Режим доступу : <http://www.sdip.gov.ua/ua/registers.html>. – Назва з екрану. **12.** Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. № 8073-Х: за станом на 1 грудня 2009 р. // Відомості Верховної Ради УРСР України. – 1984, додаток до № 51. – Ст. 1122. **13.** Кодекс адміністративного судочинства України: Наук.-практ. комент. / І. О. Армаш, О. М. Бандурка, А. В. Басов та ін.; за ред. А. Т. Комзюка. – К., 2009. – С. 87.